

İlkokul Öğrencilerini Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi

Investigation of Teacher Behaviors That Encourage Creativity of Elementary School Students

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilkököl öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının belirlenmesi ve bazı değişkenler altında öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunda 2022-2023 eğitim öğretim yılı itibarıyla Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan ilkokullarda görevli 327 sınıf öğretmeni yer almaktadır. Araştırma verileri Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışları İndeksi ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılımda olmasına bağlı olarak analizlerde t-testi ve ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada, ilkököl öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının ölçeğin tüm boyutlarında ve ölçek genelinde çok yüksek düzeyde olduğu, ilkököl öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarında öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre farklılaşma görülmezken cinsiyet, öğrenim düzeyi ve hizmet içi eğitim alma durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Öğretmen Davranışları, Mesleki Yeterlik.

ABSTRACT

The purpose of this research is to identify teacher behaviors that encourage primary school students to creativity and to examine whether teacher behavior that encourages students to creativity under some variables differs. As of the 2022-2023 academic year, 327 classroom teachers are in primary schools in the district of Sincan in Ankara. Research data was collected with the Incentive Teacher Behaviors Index for Creativity. Depending on the normal distribution of research data, t-test and ANOVA tests were used in the analyzes. In the research, while the teacher behaviors that encourage primary school students to creativity are very high in all dimensions of the scale and across the scale, there is no differentiation in the teacher behaviors that encourage primary school students to creativity, according to the professional seniority of teachers. It has been concluded that it differs according to the level of education and in-service training.

Keywords: Creative, Teacher Behavior, Professional Competence.

GİRİŞ

Eğitim sistemlerinin temel hedefi bireysel gelişimin sağlanmasıdır ve bu hedefin gerçekleşmesiyle birlikte toplumsal refah ve kalkınma mümkün olabilecektir (Karadağ ve Balkar, 2015). Bireysel gelişimin sağlanması, kişilerin kendilerini gerçekleştirmeleri, ihtiyaçları giderebilecek yeterlik ve donanımına sahip olmaları ve toplumsal beklentileri karşılamaları anlamına gelmektedir. Bu bağlamda bireysel gelişimi hedefleyen eğitim sisteminin nihai olarak toplumsal refah ve kalkınmayı mümkün kılmak üzere yapılandırıldığı söylenebilir. Söz konusu hedeflerin gerçekleşmesi bireylere kazandırılacak yeterliklerle ilişkilidir. Yaratıcı düşünme becerisi, bireylerin sahip olmaları umulan ve eğitim sistemi içerisinde kazandırılması hedeflenen becerilerdendir. Temelde, ekonomik, askeri, bilim vb. alanlarda rekabet içerisinde olan ülkeler eğitim alanına ilişkin olarak da kaynakları ölçüsünde vatandaşlarının bireysel gelişimlerini mümkün kılmak üzere yatırım yapmaktadırlar (Altınışik ve Peker, 2012).

Yaratıcı düşünme, bireylerin yaşam alanı içerisinde ihtiyaç duyacakları gereksinimlerin karşılanabilmesini ve güçlüklerle dönük çözüm geliştirilebilmesini kolaylaştıran bir beceri olmakla birlikte toplumsal beklentilere cevap verebilme yeterliliği kazandıracaktır. Çünkü yaratıcılık becerileri, problem durumların aşılması ve çözüm yolları üretilmesi açısından gerekli olan bir yeterliktir. Nitekim Demirel (1993), “Yaratıcılık ve Eğitimi” adlı çalışmada; toplumları ileriye götürecek gücün “yaratıcılık” olduğu konusunda tam bir görüş birliği olduğunu aktarmaktadır. Bu yönde aktarılan görüş birliği, yaratıcılık ve yaratıcılık becerilerine sahip olabilmenin bireysel ve toplumsal katkısının önemini ortaya koymaktadır.

Bireylerin sahip oldukları bilgi birikimi karşılaşılan problemlere ilişkin çözüm üretmeye imkân sağlayacak bir özelliktir ancak sahip olunan bilgi birikiminin güçlüklerin aşılması için yeterli olmayacağı söylenebilir. Karşılaşılan güçlüklerin aşılması için bilgi birikimiyle birlikte problem durumun ortadan kaldırılmasına dönük özgün çözüm

Ahu Ceylan Üstündağ¹

How to Cite This Article

Üstündağ, A. C. (2023). “İlkokul Öğrencilerini Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:114; pp:7967-7975. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.71209>

Arrival: 20 June 2023
Published: 31 August 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, Ankara, Türkiye ORCID: 0009 0001 2577 266X

yolları üretebilecek yeterliliğe sahip olmak gerekli olacaktır. Daha kısa bir ifadeyle tüm bunlar için yaratıcı düşünme becerisine sahip olmak gerekmektedir denilebilir. Bu açıklamalara dayalı olarak ise bireylerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmeye çalışılmasının önemli, öncelikli ve gerekli olduğu söylenebilir. Gülen (2013) bu çerçevede; hızlı değişimlerle birlikte bu değişimden etkilenen toplumsal yapı içerisinde kendisini gerçekleştirmiş ve geliştirmiş donanımlı ve nitelikli bireylere ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapmaktadır. İhtiyaç duyulan beceri ve yeterliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için mevcut sistem içerisindeki uygulama alanları okullar, ana aktörler ise uygulayıcı olarak öğretmenlerdir.

Öğrencilerin, düşünen, eleştiren, sorgulayan ve yaratıcılık becerilerine sahip olmaları önemlidir ve eleştirel yaklaşım temelinde kurgulanan okullar buna katkı sağlayabilecektir (Freire, 2021). Bu anlayış temelinde yapılandırılmış olan okullarda öğrencilerin yaratıcılık becerilerine sahip olabilmelerine zemin hazırlanabilecek ve fırsatlar sunacak öğretmenlere ihtiyaç olacaktır. Bu yapılanmanın sağlanması halinde ise öğrencilerin özgüven duygusu gelişmiş, gelişime açık, bağımsız biçimde hareket edebilme öz yeterliğine sahip ve durumlar karşısında olumsuz anlamda kolayca etkilenmeyen, çevrelerine olumlu katkılar sunabilen, duyarlı, üretken ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri mümkün olabilecektir (San, 1979). Öğrencilerin yetiştirilmesine dönük bu gerekliliklerin tesis edilmesi eğitim sistemi içerisinde kabul edilen amaçlar arasındadır ve bu anlamda öğretmenlere önemli rol ve görevler düşmektedir. Öyle ki eğitim sistemi içerisinde okullar ve öğretmenler öğrencilerin gelişimlerinin sağlanması yolunda önemli olan iki unsurdur.

Öğrencilerin tabi oldukları programların öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmelerine fırsatlar sunmayan yapıda olduğuna ilişkin eleştirel yaklaşımlar mevcuttur. İşeri (2014) çalışmasında; öğrencilerin potansiyellerinin keşfedilemediği, köreltildiği ve bu haliyle mevcut yapı içerisinde okullarda, öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin geliştirilebilmesinin mümkün olmadığına dikkat çekmektedir. Bununla birlikte mevcut yapı içerisinde öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici rollerinin ve yeterliklerinin de önemli bir faktör olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla da öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici rollerini gerçekleştirmeleri beklenir. Bu noktada öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeylerinin belirlenmesi ve farklılaşmaya ilişkin saptamalar yapılmasıyla birlikte ulaşılabilecek sonuçlar eğitim sürecinden umulan hedeflerin gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin yaratıcılığa teşvik edilmesinin öneminden hareketle yürütülen bu araştırmada öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik edici öğretmen davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin yaratıcılık becerilerine sahip olmaları bireysel gelişim ve kendini gerçekleştirme adına önemlidir ve öğrencilerde söz konusu becerilerin fark edilmesi, açığa çıkarılması ve kullanılması eğitim sürecinin kapsayıcı ve bütünsel bir yaklaşımla yürütülmesiyle mümkün olabilecektir (Yeşilyurt, 2020). Bu durum, öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlar içerisinde olmalarının ve bunu gerçekleştirebilecek yetkinlikte olmaları gerektiğinin önemini göstermektedir.

Alanyazın araştırmaları incelendiğinde yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışları ve öğrencilerin sahip oldukları yaratıcılık becerilerine ilişkin yeterli sayılabilecek miktarda çalışma yürütülmemiş olduğu dikkat çekmektedir (Pehlivan, 2019). Oysa, öğrencilerin yaratıcılık becerileri ve öğretmenlerin öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik etme davranışları araştırmaya değer bir konudur. Öyle ki öğretmenler, öğrenme öğretme sürecinin merkezindeki uygulayıcılar ve öğrencilerin etkilendikleri rol modellerdir (Cüceloğlu ve Erdoğan, 2013).

Öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin belirlenmesi beraberinde öğretmenlerin öğrencileri ne ölçüde yaratıcılık becerisi kazandırdıklarına ilişkin değerlendirme yapmaya imkan sağlayacak bir anlamda bir değerlendirme aracı olarak kullanılabilir. Dolayısıyla bu araştırma ile ulaşılabilecek sonuçlar konu çerçevesinde mevcut durumun belirlenmiş olmasına hizmet edeceği gibi öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının geliştirilmesine ilişkin uygulamalara ışık tutacaktır. Öğrencilerin sahip olacakları yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarıyla ilişkilidir denilebilir ve öğrencilerin bu beceriye sahip olabilmeleri adına öğretmenlerin de yaratıcılık becerileri sergilemeleri gerekmektedir (Orhon, 2014).

Araştırma amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına dönük değerlendirme yapılmasına olanak sunacak olmasının yanında öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının geliştirilmesine ilişkin başkaca araştırmalara referans olacak ve öneriler geliştirilmesine hizmet edecektir. Tüm bu bileşenler birlikte değerlendirildiğinde ilkökul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının incelenmesi amaçlanan bu çalışmanın literatüre katkıda bulunması umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilkökul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının incelenmesidir. Bu amaca bağlı olarak gerçekleştirilen çalışmada ayrıca öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının

öğretmenlerin cinsiyet, mezuniyet, mesleki kıdem ve hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre farklılaşma gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ile verilerin toplanma şekli ile elde edilen verilerin analiz edilmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının bazı değişkenler bağlamında incelenmesine dönük yürütülen bu çalışmada araştırma modeli olarak nicel araştırma deseni olan tarama modeli benimsenmiştir. Tarama modeli, çalışma grubunun geniş olduğu araştırmalarda herhangi bir konu ya da durum hakkında genel görüş, ilgi, beceri ve tutum gibi özelliklerin betimlenmesini amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2020).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan ilkokullarda görevli 327 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubu kolay örnekleme yöntemi kullanılarak evren içerisinde ,95 güvenilirlik seviyesi ve ,05 hata payı hesaplamasıyla belirlenmiştir.

Ural ve Kılıç (2011)'a göre kolay örnekleme yöntemi isteyen herkesin örnekleme dâhil olmasını sağlamaktadır ve işlem örnekleme büyüklüğüne ulaşıncaya kadar devam ettirilmektedir. Ayrıca bu yöntem araştırmacı açısından avantajlıdır çünkü zaman ve ekonomik tasarruf sağlamaktadır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ait demografik veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma grubundaki öğretmenlere ait demografik verilerin dağılımı

<i>Değişken</i>	<i>Değer</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	218	66,7
	Erkek	109	33,3
Mezuniyet	Lisans	236	72,2
	Lisansüstü	91	27,8
Mesleki kıdem	1-5 yıl	30	9,2
	6-10 yıl	41	12,5
	11-15 yıl	97	29,7
	16-20 yıl	77	23,5
	21-25 yıl	43	13,1
	26 yıl ve üzeri	39	11,9
Hizmet İçi Eğitim Alma	Evet	114	34,9
	Hayır	213	65,1

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya dahil olan öğretmenlerin 218'inin (% 66,7) kadın, 109'unun (% 33,3) erkek olduğu; 236'sının (% 72,2) lisans düzeyinde, 91'inin (% 27,8) lisansüstü düzeyde eğitime sahip oldukları; 30'unun (% 9,2) 1-5 yıl, 41'inin (% 12,5) 6-10 yıl, 97'sinin (% 29,7) 11-15 yıl, 77'sinin (% 23,5) 16-20 yıl, 43'ünün (% 13,1) 21-25 yıl ve 39'unun (% 11,9) 26 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip oldukları; 114'ünün (% 34,9) konuya ilişkin hizmet içi eğitim aldığı, 213'ünün (%65,1) hizmet içi eğitim almamış olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kişisel bilgileri elde için 4 sorudan oluşan kişisel bilgi formu, araştırma verilerinin elde edilmesi için ise Akar (2014) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışları İndeksi (YÖD)" kullanılmıştır.

Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışları İndeksi, "Bağımsızlık", "Entegrasyon", "Motivasyon", "Yargılama", "Esneklik", "Değerlendirme", "Sorgulama", "Fırsatlar" ve "Hayal Kırıklığı" olmak üzere altı boyutludur. Her bir boyutta 5 madde bulunan ölçek toplam 30 madde içermektedir ve 6'lı likert tiptedir.

Ölçek alt boyutlarında sırasıyla; öğrencileri bağımsız olarak öğrenmeye teşvik eden, işbirlikçi, sosyal olarak bütünleştirici bir öğretim tarzını yansıtan, temel bilgiye sahip olmaları için güdüleyen, öğrenciler fikirlerini iyice çalışıp açıkça ifade edene kadar öğrencilerini yargılamayan, esnek düşünmeye teşvik eden, öğrencilerde öz değerlendirmeyi teşvik eden, öğrencilerin önerilerini ve sorularını önemseyen, öğrencilere çok çeşitli materyallerle ve birçok farklı koşulda çalışma fırsatı sunan, öğrencilerin hayal kırıklığı ve başarısızlıkla baş etmeyi öğrenmelerine yardımcı olan öğretmen davranışları değerlendirilmektedir (Cropley, 1997, akt; Pehlivan, 2019).

Alt boyutlarda en düşük Alpha katsayısı .57, ölçeğin tamamında ise Alpha katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçek ile elde edilebilecek en düşük puan 45, en yüksek puan 270'tir. Elde

edilen puanın yüksek olması öğretmenin yaratıcılığı destekleyen öğretim stilini benimsediği işaret etmektedir (Akar, 2014).

Verilerin Analizi

Araştırma verileri gerekli yasal izinlerin alınması ve çalışma grubundaki öğretmenlerin bilgilendirilmesi suretiyle hazırlanan form dijital platformda öğretmenlere ulaştırılmış, gönüllü olan öğretmenlerden soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu suretle toplanan cevaplar ile elde edilen veriler kodlanarak SPSS programında analiz yapılabilecek şekilde aktarılmıştır.

Araştırma amaçlarına bağlı olarak uygun sonuçlar elde edilebilmesi amacıyla ve hangi tür testler yapılmasına kaynaklık edecek biçimde normallik testleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; çarpıklık değerinin -1,03 ve basıklık değerinin ,550 olduğu hesaplanmıştır. George ve Mallery'ye (2003) göre çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğunda veriler normal dağılıma uyumludur. Verilerin normal dağılımda olmasına bağlı olarak gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak testlerin parametrik testler olması gerektiğine karar verilmiştir.

6'lı likert tipte olan Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışları Ölçeğine verilen cevapların değerlendirilmesinde aralıkların eşit olduğu varsayılmış ve her bir seçenek arasındaki puanlama ($5/6= 0,83$) ,83 olarak hesaplanmıştır. Bulguların yorumlamasında bu aralık değerlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma verilerinin analizlerine bağlı olarak elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına ilişkin bulgular

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına ilişkin olarak verilerin analiziyle elde edilen bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışları

Ölçek Boyutları	n	\bar{x}	ss
Bağımsızlık	327	5,59	,540
Entegrasyon		5,50	,561
Motivasyon		5,47	,581
Yargılama		5,64	,466
Esneklik		5,37	,740
Değerlendirme		5,49	,576
Sorgulama		5,40	,648
Fırsatlar		5,47	,604
Hayal Kırıklığı		5,44	,706
Ölçek Geneli		5,49	,521

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışları ölçek genelinde $\bar{x}= 5,32$ aritmetik ortalama değerindedir. Alt boyutlarda ise Bağımsızlık $\bar{x}= 5,59$, Entegrasyon $\bar{x}= 5,50$, Motivasyon $\bar{x}= 5,47$, Yargılama $\bar{x}= 5,64$, Esneklik $\bar{x}= 5,37$, Değerlendirme $\bar{x}= 5,49$, Sorgulama $\bar{x}= 5,40$, Fırsatlar $\bar{x}= 5,47$ ve Hayal Kırıklığı $\bar{x}= 5,44$ düzeydedir.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının bazı değişkenlere bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlerin cinsiyet, mezuniyet, mesleki kıdem, hizmet içi eğitim alma durumlarına bağlı olarak öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular sırası ile aşağıda aktarılmıştır.

Öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeylerinin cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını gösterir t-Testi

Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	Sh	t testi		
						t	df	p
Bağımsızlık	Kadın	218	5,55	,538	,036	-1,829	325	,068
	Erkek	109	5,66	,539	,051			
Entegrasyon	Kadın	218	5,43	,589	,039	-3,374	260,577	,001
	Erkek	109	5,63	,476	,045			
Motivasyon	Kadın	218	5,42	,599	,040	-2,482	325	,014
	Erkek	109	5,58	,528	,050			

Yargılama	Kadın	218	5,60	,479	,032	-2,526	239,294	,012
	Erkek	109	5,73	,427	,040			
Esneklik	Kadın	218	5,30	,762	,051	-2,824	241,782	,005
	Erkek	109	5,53	,672	,064			
Değerlendirme	Kadın	218	5,43	,596	,040	-2,989	247,768	,003
	Erkek	109	5,62	,511	,049			
Sorgulama	Kadın	218	5,35	,678	,045	-2,086	325	,038
	Erkek	109	5,50	,570	,054			
Fırsatlar	Kadın	218	5,42	,608	,041	-2,343	325	,020
	Erkek	109	5,58	,583	,055			
Hayal Kırıklığı	Kadın	218	5,37	,742	,050	-2,569	256,882	,011
	Erkek	109	5,57	,610	,058			
Ölçek Geneli	Kadın	218	5,43	,535	,036	-3,001	242,483	,003
	Erkek	109	5,60	,471	,045			

Tablo 3’de görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeyleri öğretmenlerin cinsiyetlerine bağlı olarak; “Bağımsızlık” boyutu hariç, “Entegrasyon”, “Motivasyon”, “Yargılama”, “Esneklik”, “Değerlendirme”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” ve “Hayal Kırıklığı” boyutlarında ve ölçek genelinde anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < 0.05$).

Öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının öğrenim düzeyi değişkenine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının öğrenim düzeyi faktörüne bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını gösterir t-Testi

Boyut	Ö.Düzevi	n	\bar{x}	SS	Sh	t testi		
						t	df	p
Bağımsızlık	Lisans	236	5,56	,539	,035	-1,295	325	,196
	Lisansüstü	91	5,65	,543	,056			
Entegrasyon	Lisans	236	5,46	,541	,035	-1,830	325	,068
	Lisansüstü	91	5,59	,604	,063			
Motivasyon	Lisans	236	5,44	,578	,037	-1,701	325	,090
	Lisansüstü	91	5,566	,581	,060			
Yargılama	Lisans	236	5,61	,474	,030	-2,071	325	,039
	Lisansüstü	91	5,72	,436	,045			
Esneklik	Lisans	236	5,36	,703	,045	-,624	325	,533
	Lisansüstü	91	5,41	,831	,087			
Değerlendirme	Lisans	236	5,48	,543	,035	-,631	325	,528
	Lisansüstü	91	5,52	,655	,068			
Sorgulama	Lisans	236	5,38	,626	,040	-,964	148,505	,337
	Lisansüstü	91	5,46	,701	,073			
Fırsatlar	Lisans	236	5,43	,614	,040	-1,840	325	,067
	Lisansüstü	91	5,57	,570	,059			
Hayal Kırıklığı	Lisans	236	5,39	,743	,048	-2,003	204,738	,047
	Lisansüstü	91	5,55	,589	,061			
Ölçek Geneli	Lisans	236	5,46	,511	,033	-1,611	325	,108
	Lisansüstü	91	5,56	,541	,056			

Tablo 4’te görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışları öğretmenlerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak; “Bağımsızlık”, “Entegrasyon”, “Motivasyon”, “Esneklik”, “Değerlendirme”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” boyutları ile ölçek genelinde farklılaşmazken “Yargılama”, ve “Hayal Kırıklığı” boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < 0.05$).

Öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeylerinin öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının mesleki kıdem faktörüne bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını gösterir ANOVA testi

Puan	f, \bar{x} ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Yıl	n	\bar{x}	SS	Var. K.	KT	df	KO	F	p
Meslek Kıdemi	1-5	30	5,61	,523	G. Arası	1,522	5	,304	1,12	,348
	6-10	41	5,37	,504	G. İçi	86,974	321	,271		
	11-15	97	5,53	,460	Toplam	88,496	326			
	16-20	77	5,42	,636						
	21-25	43	5,49	,482						
	26 üstü	39	5,52	,457						
Toplam	327	5,49	,521							

Tablo 5’de görüldüğü gibi öğretmenlerin ilkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeyleri, öğretmenlerin sahip oldukları mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşmamaktadır ($p > 0.05$).

Öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeylerinin öğretmenlerin hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının hizmet içi eğitim alıp almama durumuna bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını gösterir t-Testi

Boyut	H İçi Eğt.	n	\bar{x}	SS	Sh	t testi		
						t	df	p
Bağımsızlık	Aldım	114	5,69	,460	,043	2,735	276,597	,007
	Almadım	213	5,53	,572	,039			
Entegrasyon	Aldım	114	5,58	,498	,046	1,898	325	,059
	Almadım	213	5,45	,589	,040			
Motivasyon	Aldım	114	5,56	,469	,043	2,146	291,145	,033
	Almadım	213	5,43	,629	,043			
Yargılama	Aldım	114	5,66	,427	,040	,492	325	,623
	Almadım	213	5,63	,486	,033			
Esneklik	Aldım	114	5,49	,616	,057	2,317	283,528	,021
	Almadım	213	5,31	,793	,054			
Değerlendirme	Aldım	114	5,56	,544	,050	1,557	325	,120
	Almadım	213	5,46	,590	,040			
Sorgulama	Aldım	114	5,50	,573	,053	2,131	266,789	,034
	Almadım	213	5,35	,680	,046			
Fırsatlar	Aldım	114	5,57	,517	,048	2,308	275,969	,022
	Almadım	213	5,42	,641	,043			
Hayal Kırıklığı	Aldım	114	5,59	,595	,055	3,056	278,550	,002
	Almadım	213	5,35	,748	,051			
Ölçek Geneli	Aldım	114	5,58	,438	,041	2,508	280,237	,013
	Almadım	213	5,44	,555	,038			

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranış düzeyleri öğretmenlerin yaratıcılık konusunda hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre; “Entegrasyon”, “Yargılama” ve “Değerlendirme” boyutlarında farklılaşmazken, “Bağımsızlık”, “Motivasyon”, “Esneklik”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” ve “Hayal Kırıklığı” boyutları ile ölçek genelinde anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < 0.05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümünde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar, alanyazın tartışmaları ve öneriler yer almaktadır

Sonuç ve Tartışma

Araştırma amaçlarına dönük olarak elde edilen sonuçlara sırası ile aşağıda yer verilmiştir.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına ilişkin sonuç ve tartışma

Araştırmada, öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının Bağımsızlık, Entegrasyon Motivasyon, Yargılama, Esneklik, Değerlendirme, Sorgulama, Fırsatlar ve Hayal Kırıklığı boyutları ile ölçek genelinde yüksek aritmetik ortalama puan değerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının yüksek düzeyde olduğu saptanan başkaca alanyazın araştırmaları mevcuttur. Pehlivan (2019) araştırmasında; öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının “Hayal Kırıklığı” boyutunda en yüksek “Bağımsızlık” boyutunda en düşük değer olmak üzere tüm boyutlarda ve ölçek genelinde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin başarısızlık ve hayal kırıklığı ile nasıl baş edecekleri konusunda öğretmenlerin etkin biçimde rol üstleniyor olmalarıyla açıklanabilir. Bütün olarak değerlendirildiğinde ise öğretmenlerin kendilerini öğrencileri yaratıcılığa teşvik etme noktasında yeterli gördükleri söylenebilir. Bir başka araştırmada İnal Ekici (2016) de bezer şekilde ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin öğrenme ortamında öğrencileri yaratıcılığa destekleme konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerinin sınıf içi eğitim öğretim sürecinde yüksek düzeyde yaratıcılığı destekleyici davranışlar gösterdikleri sonucuna ulaşmış bir baka çalışma ise Batdal Karaduman ve Çiftçi (2018)’nin “Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcılığı Destekleyici Davranışlarının İncelenmesi” araştırmalarıdır.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin sonuç ve tartışma

Araştırmada, öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarında öğretmenlerin cinsiyetlerine göre “Bağımsızlık” boyutunda farklılaşma olmadığı, “Entegrasyon”, “Motivasyon”, “Yargılama”, “Esneklik”, “Değerlendirme”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” ve “Hayal Kırıklığı” boyutlarında ve ölçek genelinde istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşp sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik mesleğinin profesyonelce yürütülmesi gereken ve beklenen bir meslek olmasına bağlı olarak cinsiyet faktörünün belirleyici olmaması beklenir. Bu beklentiyi karşılar biçimde öğretmenlerin cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmış alanyazın araştırmaları bulunmaktadır. Batdal Karaduman ve Çiftçi (2018) araştırmalarında bir değişken olarak cinsiyet faktörüne bağlı olarak öğretmenlerin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarında anlamlı farklılaşma bulunmadığını saptamışlardır. Yenilmez ve Yolcu (2007), İnel Ekici (2016) ve Pehlivan (2019)’da çalışmalarında öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmışlardır. Öte yandan kadın öğretmenlerin annelik vasıfları, özellikle ilkökul çağındaki çocuklarla iletişim becerilerinin daha gelişmiş olmasına etki edecek bir yetkinlik olarak değerlendirilebilir. Genel kanaatin de ilkökul öğretmenliğinin kadın öğretmenlere daha uygun bir meslek olduğu yönündedir. Nitekim sayılara bakıldığında kadın öğretmen sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırma sonucu ile alanyazın sonuçları arasındaki bu farklılık araştırmanın çalışma grubu ile açıklanabilir. Öğretmenlerle yürütülen araştırmalarda değişken olarak cinsiyet faktörünün dikkate alındığı pek çok araştırmada cinsiyet faktörüne bağlı olarak saptamalar yapılmaya çalışıldığı da bilinen bir durumdur.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının öğrenim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin sonuç ve tartışma

Araştırmada, öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarında öğretmenlerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak, “Bağımsızlık”, “Entegrasyon”, “Motivasyon”, “Esneklik”, “Değerlendirme”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” boyutları ve ölçek genelinde farklılaşma görülmezken “Yargılama”, ve “Hayal Kırıklığı” boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç (2017) “Öğretmenlerin yaratıcı düşüncüyü destekleme davranışlarının incelenmesi” çalışmasında benzer ve destekler biçimde öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının öğretmenlerin eğitim düzeyleri ile ilişkisinin bulunmadığını saptamıştır. Öğretmenlerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmış bir diğer çalışma ise Battal Karaduman ve Çiftçi (2018)’nin “Sınıf öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyici davranışlarının incelenmesi” araştırmalarıdır. Öğretmenlerin sahip olmaları gereken yeterlikler arasında öğrencileri yaratıcılığa teşvik etmenin de yer aldığı söylenebilir. Bu sebeple lisans düzeyinde eğitim almış olmak öğrencileri yaratıcılığa teşvik etme bilgi ve becerisine sahip olmak için yeterli olmalıdır ve bu beceri için ayrıca lisansüstü düzeyde bir eğitim almış olmak gerekmemelidir. Nitekim genel çerçevede öğretmenlerin öğrenim durumlarına bağlı olarak öğrencileri yaratıcılığa teşvik etme davranışlarında bir farklılaşma olmaması bu sebepledir denilebilir. Ayrıca öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının öğretmenlerin öğrenim durumlarının ötesinde mesleki bağlılık, mesleki adanmışlık gibi özverili biçimde çalışmaya kaynaklık eden unsurlarla ilişkili olacağı söylenebilir. Buna karşılık öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının öğretmenlerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak farklılaşp sonucuna ulaşılmış alanyazın araştırmaları bulunmaktadır. Pehlivan (2019) araştırmasında ön lisans mezunlarının lisans ve yüksek lisans mezunlarına, doktora mezunlarının ise lisans mezunlarına oranla daha yüksek düzeyde öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlar sergilediklerini saptamıştır. İlhan (2016)’da “Öğretmenlerin kullandıkları disiplin stilleri ile yaratıcılığı destekleyen öğretmen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi” isimli araştırmasında ölçeğin “Bağımsızlık”, “Entegrasyon”, “Motivasyon”, “Değerlendirme”, “Sorgulama”, “Fırsatlar” “Yargılama”, ve “Hayal Kırıklığı” alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu saptamıştır.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin sonuç ve tartışma

Yürütülen araştırmada öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarında öğretmenlerin sahip oldukları mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak ölçek genelinde ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Batdal Karaduman ve Çiftçi (2018) “Sınıf öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyici davranışlarının incelenmesi” araştırmalarında bu sonuca benzer ve destekler nitelikte sonuç ortaya koymaktadırlar. Çalışmalarında öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına etki etmediği saptanmıştır. Kaya (2018), Kılıç (2017) ve İlhan (2016) da gerçekleştirdikleri çalışmalarında bu sonuçlara benzer sonuçlar ortaya koymaktadırlar. Öte yandan bu sonuçtan farklı saptamaların yapıldığı alanyazın araştırmaları da mevcuttur. Pehlivan (2019) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici davranışlarının ölçeğin “Entegrasyon”, “Yargılama” ve

“*Esneklik*” alt boyutlarında ve ölçek genelinde öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bağlı olarak farklılaşma görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Mesleki kıdem tecrübe olarak ele alınır ve değerlendirilirse öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin artmasıyla birlikte sergilenen öğretmen davranışlarında olumlu yönde artış gözlenmesi beklenir. Diğer taraftan genç öğretmenlerin daha yeni bilgilere ve eğitim teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olmalarının bir avantaj olduğu değerlendirilebilir. Bu perspektiften bakıldığında araştırma sonuçlarına ilişkin farklılıkların çalışma grubundaki katılımcıların demografik farklılıklarından kaynaklandığı söylenebilir.

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının hizmet içi eğitim alma durumuna bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin sonuç ve tartışma

Araştırma amaçları kapsamında son olarak öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının öğretmenlerin “yaratıcılık” konusu çerçevesinde hizmet içi eğitim alma durumlarına göre “*Entegrasyon*”, “*Yargılama*” ve “*Değerlendirme*” alt boyutlarında farklılaşma görülmezken “*Bağımsızlık*”, “*Motivasyon*”, “*Esneklik*”, “*Sorgulama*”, “*Fırsatlar*” ve “*Hayal Kırıklığı*” boyutları ile ölçek genelinde istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet içi eğitim faaliyetleri öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamak mesleki yeterlikleri geliştirmek üzere düzenlenmektedir. Bu amaç düşünüldüğünde öğretmenlerin hizmet içi eğitim almaları halinde kendilerinden beklenen mesleki yeterliklerin ve sergilenen öğretmen davranışlarını pozitif yönlü olması olağandır. Bu yönüyle bakıldığında araştırma bulgularıyla elde edilen sonuçların düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerinden umulan faydanın elde edildiği söylenebilir. Diğer taraftan alanyazında, öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının hizmet içi eğitim alıp almamış olma değişkeninin herhangi bir farklılaşma doğurmadığı sonucu elde edilmiş araştırmalar yer almaktadır. Pehlivan (2019) araştırmasında, konu çerçevesinde hizmet içi eğitim alan ve almayan öğretmenler kıyaslandığında öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarında herhangi bir farklılaşma olmadığı saptamıştır.

Öneriler

İlkokul öğrencilerini yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının bazı değişkenlere bağlı olarak incelenmesi amaçlanan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde bazı öneriler geliştirilmiştir. Söz konusu öneriler araştırmacılara ve uygulayıcılara dönük olarak listelenmiş ve aşağıda iki başlık altında aktarılmıştır.

Araştırmacılara öneriler:

- ✓ Benzer amaçlı araştırmaların daha geniş bir katılımcı grubuyla gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Böylelikle geçerlik ve güvenilirliği daha yüksek sonuçlar elde edilebilecek ve daha farklı sonuçlar elde edilmesi mümkün olabilecektir.
- ✓ Öğrencileri yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının belirlenmesi amacıyla yürütülecek araştırmaların çalışma grubuna öğrenciler dahil edilebilir. Bu sayede öğretmenlerin yaratıcılığa teşvik edici davranışlarına ilişkin nesnel ve daha farklı sonuçlar elde edilebilir.

Uygulayıcılara öneriler:

- ✓ Araştırmada hizmet içi eğitime dahil olan öğretmenlerde görülen yüksek düzeydeki yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarına istinaden mevcut yaratıcılığa teşvik edici öğretmen davranışlarının genele yayılması ve artırılmasına kaynaklık edecek eğitsel etkinliklerin planlanması ve uygulanması önerilmektedir. Klasik hizmet içi eğitim anlayışının ötesinde okul temelli mesleki gelişim faaliyetlerinin hayata geçirilmesi önerilmektedir.
- ✓ Öğretimde görülmesi umulan yüksek düzeydeki yaratıcılığa teşvik edici davranışların henüz mesleğe başlamadan önceki dönemde yani lisans düzeyindeki eğitim yıllarında kazandırılmasının sağlanması amacıyla üniversitelerde program içeriklerinin revize edilmesi önerilmektedir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri Eğitim Fakültelerinde 21. Yüzyıl öğretmen yeterliklerinin eksiksiz kazandırılması için çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akar, İ. (2014). Yaratıcılığa Teşvik Edici Öğretmen Davranışları İndeksi'nin (YÖD İndeksi) Türkçe'ye Uyarlanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 304-328.

Altınışik, İ., & Peker, H. S. (2012). Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1-13.

Batdal Karaduman, G., & Çiftçi, C. (2018). Sınıf öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyici davranışlarının incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(3), 242-262.

Cüceloğlu, D., & Erdoğan, İ. (2013). *Öğretmen Olmak* (2 b.). İstanbul: Final Kültür Sanat Yayınları.

- Demirel, Ö. (1993). Önsöz. A. Ataman içinde, *Yaratıcılık ve Eğitimi* (s. x). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Freire, P. (2021). *Ezilenlerin Pedagojisi* (23 b.). (D. Hattatoğlu, & E. Özbek, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- George, D., & Mallery, M. (2003). *SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update (7th edition)*. Boston: Pearson.
- Gülen, Ş. B. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Öğrenme Becerileri ve Bilişim Teknolojileri ile Destekleme Düzeylerinin Cinsiyet ve Sınıf Seviyesine Göre İncelenmesi. *yüksek lisans tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İlhan, Z. (2016). *Öğretmenlerin kullandıkları disiplin stilleri ile yaratıcılığı destekleyen öğretmen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisanstezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- İnel Ekici, D. (2016). Öğretmenler Öğrenme Ortamında Öğrencilerin Yaratıcılığını Destekleme Düzeylerine İlişkin Kendilerini Nasıl Değerlendiriyorlar? *Turkish Studies, 11*(3), 1287-1308.
- İşeri, A. (2014). Türkiye’de Uygulanan Program Geliştirme Modellerinin Çatışmacı Kuram Açısından İdeoloji Üretim Sorunu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(1), 153-184.
- Karadağ, N., & Balkar, B. (2015). Toplumsal Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Eğitim. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(1), 225-239.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, N. G. (2018). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Yaratıcılığı Destekleme Düzeylerinin Belirlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 16*(2), 157-175.
- Kılıç, A. (2017). Öğretmenlerin yaratıcı düşünceyi destekleme davranışlarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(1), 87-115.
- Orhon, G. (2014). *Yaratıcılık, Nörofizyolojik, Felsefi ve Eğitsel Temeller* (2 b.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pehlivan, N. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin yaratıcılık düzeyleri ile yaratıcılığı destekleme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- San, İ. (1979). Yaratıcılık İki Düşünme Biçimi ve Çocuğun Yaratıcılık Eğitimi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 12*(1-4), 117-190.
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yenilmez, K., & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Manas Sosyal Bilimler Dergisi*(18), 95-105.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Paydaşlarıyla Kapsayıcı Bir Derleme Çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(25), 3874-3915.